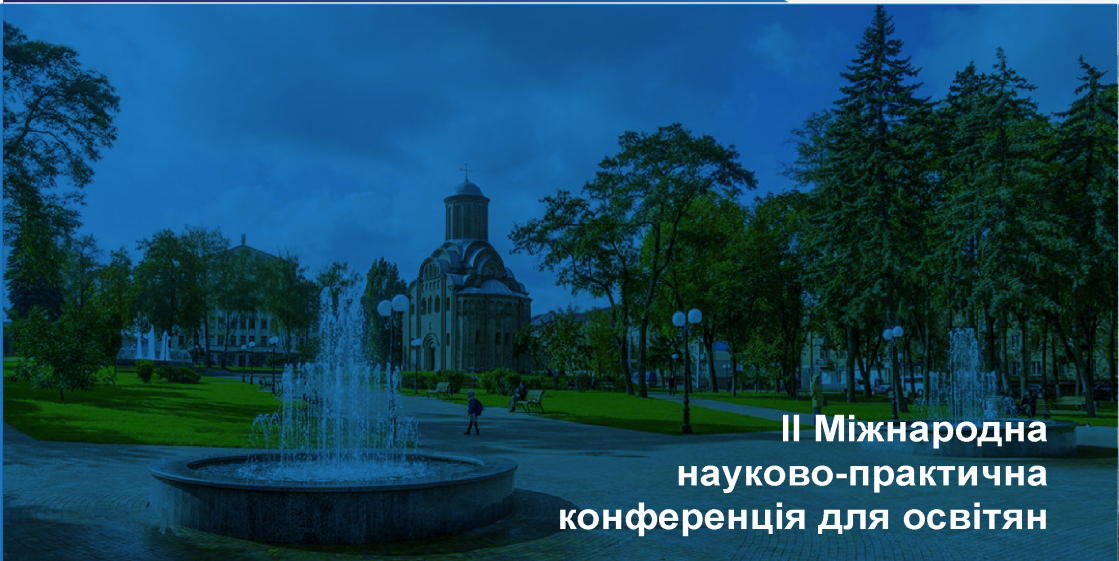

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

**II Міжнародна
науково-практична
конференція для освітян**

**Березневий науковий дискурс 2024 на тему:
«Детермінанти посилення ролі освіти
у повоєнному відновленні України»**

**29 березня
2024 року
Київ**

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

*II Міжнародна науково-практична
конференція для освітян*

**БЕРЕЗНЕВИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС 2024
НА ТЕМУ: «ДЕТЕРМІНАНТИ ПОСИЛЕННЯ
РОЛІ ОСВІТИ У ПОВОЄННОМУ
ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ»**

29 березня 2024 року
Київ, Україна

УДК 303.092.4:37.014.5(477)
Д38

Редакційна колегія: *Г. В. Старченко, А. П. Дука.*

*Рекомендовано до видання оргкомітетом конференції,
протокол № 1 від 19.04.2024 року.*

Березневий науковий дискурс 2024 на тему: «Детермінанти посилення ролі освіти у повоєнному відновленні України». Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції для освітян (м. Київ, 29 березня 2024 року). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2024. 173 с.

ISBN 978-617-8431-00-6

DOI: https://doi.org/10.54929/conf_ped_03_2024

У збірнику представлені матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції для освітян Березневий науковий дискурс 2024 на тему: «Детермінанти посилення ролі освіти у повоєнному відновленні України».

Наукове видання призначене для науковців, практиків, викладачів, аспірантів і студентів відповідних спеціальностей, а також для широкого кола читачів.

Матеріали подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей несуть автори.

ISBN 978-617-8431-00-6

© «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2024

© Автори, текст, 2024

ЗМІСТ

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ

Лощихін О. М., Неборачко М. Е. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	9
Ріпей М. В. ФОРМУВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ СЛОВА У СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ	12
Кошелева Н. Г. ТЕХНОЛОГІЯ ДИДАКТИЧНОГО ПРОЄКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	14
Стаханова Є. О. ПРОБЛЕМА ЗБАГАЧЕННЯ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ.....	17
Веретюк Т. В. ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 3ЗО.....	19

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Smetankin O. V. IMPLEMENTATION OF DISTANCE EDUCATION IN THE TRAINING OF PROFESSIONAL JUNIOR BACHELORS	22
Кошляк А. А., Шикиринська О. В. ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	24

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ

Кудрявцева О. А., Сюй Інґ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВОЇ ПРАЦІ	27
Кудрявцева О. А., Дупліна Ю. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕТИЧНИХ БЕСІД	30
Бекетова О. Г. ПОКАЗ АНІМЕ «НАІКУУ!!» НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ФОРМА МОТИВАЦІЇ ДЛЯ ЗАЦІКАВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ВОЛЕЙБОЛОМ	34
Мозуль І. В. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	37

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ОСУЧАСНЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ

Зінченко В. П., Хабенко М. Є.

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ..... 41

Зінченко А. В., Муковоз М. С.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ
ДО ВЗАЄМОДІЇ З ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ
ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРЕСТИЖНОСТІ РОБІТНИЧИХ ПРОФЕСІЙ 44

Юдіна С. П., Михайленко Н. П.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЕВОЛЮЦІЇ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА 47

Глухова В. І.

ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ ЯК ЧИННИК
РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ 49

Матяшева О. Б.

КОУЧІНГ-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ 52

НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА НОВІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЛЯ ОСВИТИ

Holubnycha L. O.

USING CHATGPT FOR TEACHING ENGLISH AT THE TERTIARY LEVEL 55

Лисиця В. В., Конопля А. І.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПЕРСПЕКТИВИ
ТА НЕДОЛІКИ..... 58

Нукуроретс S. S.

CHALLENGES AND IMPLICATIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
AND DIGITALIZATION IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE . 61

Мацука В. М.

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВИТІ..... 65

Ілійчук Л. В.

ЯКІСТЬ ОСВИТИ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ РОЗВИТКУ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 68

Kuznetsova O.YU., Shtefan L. A.

A GLIMPSE AT ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION 71

Четверик В. К.

РЕСУРСИ ЗІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ У АДАПТИВНОМУ НАВЧАННІ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗДОБУВАЧІВ ЗВО 75

Волошина О. В., Підпалюк А. О.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ 79

Солошенко-Задніпровська Н. К.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ІНШОМОВНОЇ ОСВИТИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ..... 82

Лунгол О. М.

3D-МОДЕЛЮВАННЯ ТА 3D-ДРУК: НОВІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ	86
--	----

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ.
ТРАНСФОРМАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ**

Княжева І. А.

ПОЛПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	88
---	----

Дяденчук А. Ф.

АДАПТАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ПОТРЕБ І МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ	90
---	----

Юдіна С. П., Рябич Н. І.

НАУКОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	93
---	----

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ.
ПСИХОЛОГІЯ, РЕФЛЕКСІЯ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ**

Павлова Л. В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	96
--	----

Лінік Ю. В.

РОЛЬ РЕФЛЕКСІЇ В ФОРМУВАННІ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	100
--	-----

Примак Ю. В., Сулім М. В.

РОЛЬ ЙОГИ В ПОДОЛАННІ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ СТРАХІВ ЖІНОК У ЧАСИ ВІЙНИ	103
---	-----

Бочарнікова М. О.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	106
---	-----

Верцанова Н. Є.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	109
--	-----

Щербина Ю. М.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АНАЛІТИЧНОГО ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ	111
--	-----

Поповський А. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ ТА КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	114
---	-----

Жук А. В., Янчук Т. О.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ ДИСТРЕСУ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	117
---	-----

Soroka N. A.

ROLE OF CREATIVE SKILLS IN MASTERING FOREIGN LANGUAGES	120
--	-----

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ.
СОЦІО ГУМАНІТАРНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОЇ ОСВІТИ**

Рібцун Ю. В.

СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ
МОВЛЕННЄВИМИ ПОТРЕБАМИ..... 123

Kostiantyn Shaposhnykov, Oleksandr Pustovyi, Olena Zakharchenko

DEVELOPMENT OF THE TERM «SOCIAL PROBLEM» IN THE CONTEXT
OF BUSINESS ACTIVITY'S REGULATION 127

Коваленко О. М., Ємець А. А.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВОЧОЇ РОБОТИ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ХУДОЖНІМ ТВОРОМ НА УРОЦІ
ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ..... 131

Свинаренко Н. О., Суслова Т. О.

МИХАЙЛО ТУГАН-БАРАНОВСЬКИЙ ЯК ГРОМАДСЬКИЙ
ТА ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ 133

Вірт Ю. М.

ЗАКЛАДИ ОСВІТИ ЯК ЦЕНТРИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 136

Пристаї І. Р.

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ВАУЧЕРІВ НА НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ІНТЕГРАЦІЇ
ВПО У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ..... 138

Катрич В. М.

ПЕРЕПІДГОТОВКА ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ІНВАЛІДІВ
ЗБРОЙНИХ СИЛ: ДОСВІД США..... 140

Макар М. М.

ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ 142

Shchokina T. M.

INTERNET RESOURCES IN LEARNING LISTENING COMPREHENSION 144

Бортун К. О.

ЛІНГВІСТИЧНІ ВИЯВИ СУГЕСТІЇ: СТАТУС ФУНКЦІЇ 147

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ.
ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ОСВІТЯН**

Токарук Л. С., Данілевська О. С.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СИНДРОМУ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ
У ФАХІВЦІВ СЛУЖБ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННИХ
ДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ 150

**НАПРЯМ КОНФЕРЕНЦІЇ.
SOFT-SKILLS VS HARD-SKILLS У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Сметанкіна Н. В., Місюра С. Ю.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК В ОСВІТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ
УНІВЕРСИТЕТІВ..... 153

Свинаренко Н. О.

к.і.н., доцент,
Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця,
м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-8972-0025

Суслова Т. О.

к.е.н., доцент,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-6528-2526

МИХАЙЛО ТУГАН-БАРАНОВСЬКИЙ ЯК ГРОМАДСЬКИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ

Михайла Туган-Барановського цілком можна вважати зразком людини з високими громадянськими позиціями та значними політичними амбіціями. Хоча, на мою думку, за досить недовге життя, повністю він не зміг повністю реалізуватися ні як політичний діяч, ні як вчений-економіст та освітянин.

Метою даної роботи є аналіз біографічних відомостей про М.Туган-Барановського та намагання дати історичну оцінку його багатогранній діяльності.

Майбутній видатний економіст Михайло Туган-Барановський народився 1865 р. 20 січня у с. Солонім Харківської губернії. Родина його була поліетнічною: батько був за походженням татарським мурзою, з роду Чингізхана, зросійщеним ще у 15 ст., а мати була україночкою, із старовинного литовського князівського роду, близького до князя Гедими́на [4, С.82]. Завдяки старанням рідної тітки Олександри Монтвід, котра мала власний літературний салон, друкувала власні твори, отримав гарне українське національне виховання юний Михайло. Навчання Михайло розпочав у Московській гімназії, продовжив – у Київській і завершив – у Харківській гімназії. На той час Харківський університет був не тільки місцем підготовки висококваліфікованих спеціалістів, а й осередком свободоловства та демократії, постійно знаходився у полі неухильного зору тодішньої поліції. У 1884-го рр. майбутній видатний економіст вступив на фізико-математичний факультет Харківського університету, але був звільнений за політичну неблагонадійність, тож вищу освіту отримав екстерном, закінчивши один за одним два факультети: фізико-математичний та юридично-економічний. Пізніше, в Англії Михайло вивчає тодішне фабричне законодавство та матеріали парламентських комісій, блискуче захищає у Московському університеті магістерську дисертацію з історії економічних криз у Англії, а пізніше докторську – «Російська фабрика в минулому й сучасному». Наукові доробки тодішнього молодого науковця стають відомими за кордоном. Від 1895 до 1899 рр. працював на кафедрі політекономії Санкт-Петербурзького університету.

Про політичну неблагонадійність. Проте у Російській імперії, у жандармерії, він вважається неблагонадійним, небезпечним марксистом, постійно знаходиться у полі зору поліції, тому наказом міністра народної освіти Туган-Барановському певний час не можна було займатися науковою та викладацькою діяльністю у навчальних закладах [2 – 4]. Активного учасника протестних рухів, навесні 1901 року за участь у студентській демонстрації арештовують і висилають до Полтавської губернії. Упродовж кількох років Михайло Іванович жив на Україні у с. Пізники Лохвицького повіту у родині давнього знайомого Федора Русінова, де закохався в його доньку Ольгу і одружився. Попри обмеження у викладацькій роботі в університеті 1909 р. талановитий вчений економіст очолив редакцію журналу «Вестник кооперации» та поглибив свої наукові пошуки саме на терені кооперативної діяльності.

Від літа 1917 р. Туган-Барановський стає міністром фінансів, торгівлі й промисловості УЦР, пізніше – співпрацює з урядом Директорії. Був активним учасником організації Української Академії наук. Працював деканом правничого факультету Київського державного українського університету, редактором журналу «Українська кооперація». На інформаційних матеріалах української господарської діяльності Туган-Барановський пише перший в імперії підручник «Основи політичної економії», очолює журнал «Вестник кооперации», який вважався на той час найкращим у світі. Михайло Туган-Барановський став ініціатором створення Українського товариства економістів і був обраний його першим головою [1, С.25].

У 1918 році видатний науковець входив до складу групи вчених, які добивалися створення Української Академії наук. У той же час він створив і очолив спеціальний Інститут економічної кон'юнктури, демографічній і кооперативний інститути. Свої лекції вчений читав державною мовою. 1919 р. було надруковано його підручник українською мовою «Політична економія». Смерть застала вченого в повному розквіті сил під час робочої урядової поїздки. На Різдво 1919 р. урядова делегація УНР, радником якої був Туган-Барановський, їхала до Парижа на Міжнародну мирну конференцію. Для його родини дали окремий вагон, де мали відзначити 54 роки від дня народження Михайла Івановича. Сам іменинник тоді хворів. 21 січня 1919 року біля станції Затишок під Одесою серце видатного науковця, громадського та політичного лідера зупинилося.

Висновки: М.І. Туган-Барановський був економістом світового рівня, автором першого підручника з політекономії, одним із теоретиків кооперативного руху. За свої переконання, громадську позицію з юних літ був у полі зору жандармерії, за що навіть тимчасово позбавлявся права на викладацьку діяльність в університетах Російської імперії. Очолював наукові професійні об'єднання. За надкороткий період часу здійснив значне кар'єрне зростання: був генеральним секретарем фінансів Центральної Ради, радником урядової делегації УНР, одним із засновників Української Академії наук і т.д.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- 1.Єфименко Т.І., Леоненко Методологічний фундамент економічних поглядів М. І. Тугана-Барановського (до 150-річчя від дня народження) // Фінанси України. 2015. № 2. С. 7–26. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_2_3
- 2.М.І.Туган-Барановський та Г.С.Сковорода: науково-пізнавальна проща до місць життя видатних українців. Матеріали мобільного семінару факультету економічних наук НАУКМА / Упорядник Ю.М.Бажал. К., Університетське видавництво «ПУЛЬСАРИ», 2007. 60 с.
3. Свиначенко Н.О. Внесок М.І.Туган-Барановського в історію вітчизняного кооперативного руху: оцінки сучасних науковців // Суспільство і політичні інститути в умовах трансформації та реформ: XXI Харківські політологічні читання: Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції 18.11.2008 р. Харків: ХАП, НЮАУ імені Ярослава Мудрого, НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України, 2008. С.208 – 210.
- 4.Фещенко В. М. Видатний вчений, публіцист, громадський діяч: до 125-річчя з дня народження академіка М. І. Туган-Барановського // Вісник АН УРСР. 1990. № 1. С.82 – 89.